

Information til fagpersoner om brug af vejledninger

Autorisationslovens § 17 stiller krav om, at autoriserede sundhedspersoner udøver deres faglige virksomhed med omhu og samvittighedsfuldhed. Det betyder, at sundhedspersonen selvstændigt har ansvar for at udøve sit arbejde fagligt forsvarligt, at holde sig ajour med udviklingen og at følge de love, bekendtgørelser og vejledninger, der gælder inden for sit fagområde.

Begrebet ”vejledninger” dækker over en række forskellige kilder/dokumenter:

- Lovbaserede vejledninger, hvor love og bekendtgørelser uddybes
- Nationale Kliniske Retningslinjer og anbefalinger
- Rekommandationslister
- Kliniske selskabers anbefalinger
- Anden generel faglig rådgivning fra sundhedsmyndighederne på hjemmesider og i dokumenter

Vejledninger er – som det ligger i ordet – vejledende og som udgangspunkt ikke juridisk bindende, men de kan indeholde lov- og bekendtgørelsestekst (der er juridisk bindende), og de kan være udtryk for en faglig norm, som man bliver vurderet op imod i fx en klage- eller tilsynssag.

Vejledningerne forventes som udgangspunkt fulgt, men de kan fraviges, hvis der er fagligt relevante grunde til det.

Der kan imidlertid ikke opstilles et klart hierarki mellem fx nationale kliniske retningslinjer, anbefalinger, rekommandationslister, vejledninger på retsinformation.dk og anden faglig rådgivning fra Sundhedsstyrelsen eller andre myndigheder på sundhedsområdet. Disse udgør tilsammen en vigtig del af grundlaget for, hvad der anses som almindelig anerkendt faglig standard.

Dette skriv omfatter ikke anvendelsen af bindende forskrifter som love og bekendtgørelser, der har en anden retlig karakter.

Hvornår kan man afvige fra vejledninger?

Sundhedspersoner skal som udgangspunkt følge vejledninger ifm. valg af sundhedsfaglig ydelse, herunder diagnostik, behandling, pleje og rehabilitering, da det udgør myndighedernes konkrete fortolkning af pligten til at udvise omhu og samvittighedsfuldhed. Det betyder i praksis, at vejledningerne bliver udtryk for en national sundhedsfaglig standard.

Vejledningerne er i sagens natur overordnede og kan ikke beskrive alle tænkelige forhold, der kan opstå i den kliniske hverdag eller i mødet med alle patienter. Det er derfor altid det faglige skøn i den konkrete kliniske situation, der er afgørende for beslutningen om en passende og korrekt sundhedsfaglig ydelse.

I visse tilfælde kan en sundhedsfaglig ydelse, som ikke er anbefalet, være at foretrække, fordi den passer bedre til patientens situation. Derudover er der situationer, hvor en anbefalet sundhedsfaglig ydelse ikke er meningsfuld for den enkelte patient eller relevant for det konkrete forløb.

En afvigelse fra en vejledning kan i den konkrete situation godt være udtryk for, at der er handlet med omhu og samvittighedsfuldhed, hvis afvigelsen kan begrundes fagligt og relevant.

Det er sundhedspersonen, der vurderer, om der er grundlag for at afvige fra vejledningen, og som træffer den endelige beslutning om, hvad der er den rette diagnostik, behandling, pleje eller rehabilitering i det enkelte tilfælde. Hvis vejledninger mere generelt fraviges, bør den sundhedsfaglige ledelse udstede nærmere lokale instrukser om det.

Hvis sundhedspersonen afviger væsentligt fra vejledningen, skal vedkommende journalføre sine overvejelser bag vurderingen. Kravene til journalføringen skærpes i takt med afvigelsens karakter og den potentielle helbredsmæssige risiko, og bør derfor tydeligt afspejle det faglige skøn bag beslutningen. Journalføringen skal omfatte de oplysninger, man dels ville finde nødvendige for at en kollega kunne overtage en god og sikker patientbehandling, dels hvilke informationer der er givet til patienten og dennes stillingtagen hertil. Læs mere om journalføringspligt her: [Journalføring¹](#)

Hvis en sundhedsperson vurderer det nødvendigt at fravige en vejledning og handler inden for rammerne beskrevet i foregående afsnit, vil det ikke medføre påtale af tilsyns- og klagemyndigheder.

Hvis en sundhedsperson fraviger en vejledning uden at have foretaget en konkret og relevant vurdering af de individuelle omstændigheder, kan vedkommende få kritik fra Styrelsen for Patientklager.

Hvis en sundhedsperson har fraveget en vejledning i væsentligt omfang og ikke har givet en relevant faglig begrundelse for dette, kan Styrelsen for Patientsikkerhed afhængig af omstændighederne indlede en oplysnings- eller tilsynssag for at undersøge forholdene nærmere.

Læs Styrelsen for Patientklagers praksissammenfatninger på dette link: Praksissammenfatninger²
--

Hvad gør en sundhedsperson, når der ikke er vejledninger på bestemte områder?

I Danmark er der flere aktører som beslutter, hvilken diagnostik, behandling, pleje og rehabilitering der skal tilbydes i de forskellige regi inden for det danske sundhedsvæsen.

Regionerne og kommunerne har ansvaret for at organisere behandlingssteder i deres regi, og træffer derudover beslutninger om, hvilke sundhedsfaglige ydelser der skal tilbydes og udarbejder instrukser herom.

¹ <https://stps.dk/sundhedsfaglig/ansvar-og-retningslinjer/sundhedsfaglig-vejledning/journalfoering>

² <https://www.stpk.dk/afgorelser-og-domme/praksissammenfatninger/>

I Danmark bidrager de faglige selskaber, Vælg Klogt, Kvalitetsinstituttet, Center for Kliniske Retningslinjer, Danske Multidisciplinære Cancer Grupper, Kommunernes Landsforening og Medicinrådet m.fl. til fastlæggelsen af behandlingsstandarder. Disse organisationer samler eksperter inden for forskellige medicinske specialer og udvikler vejledninger, som bør anvendes som beslutningsstøtte ifm. valg af sundhedsfaglig ydelse.

Hvis der ikke er danske vejledninger på et område eller ikke fremstår relevant opdaterede, bør sundhedspersoner seke til internationale guidelines.

I visse situationer kan hospitalslæger rådføre sig med Sundhedsstyrelsens rådgivende panel for eksperimentel behandling, som vejleder om eksperimentel behandling til patienter med livstruende sygdomme, når mulighederne for etableret behandling er udtømte.

Hvis der ikke er vejledninger på et område, er det den behandlende sundhedsperson, der træffer beslutninger om, hvilken sundhedsfaglig ydelse patienten skal modtage. Beslutningen skal baseres på den enkelte patients helbredstilstand, videnskabelig evidens, klinisk erfaring, sparring med kollegaer samt patientens ønsker. Mere generelle beslutninger om behandlingstilgange bør gives af den sundhedsfaglige lokale ledelse gennem nærmere fastsat instrukser.

Hvad gør en sundhedsperson, når der er flere vejledninger på et bestemt område?

Hvis der er vejledninger fra flere aktører på samme område, herunder Sundhedsstyrelsen eller Styrelsen for Patientsikkerhed, er det som udgangspunkt sundhedsmyndighedernes vejledninger, der bør danne grundlag for den sundhedsfaglige skøn i den konkrete situation. Disse vejledninger udgør en væsentlig del af det, der anses for almindelig anerkendt faglig standard i Danmark.

I nogle tilfælde kan andre aktørers vejledninger – fx fra faglige selskaber eller internationale organisationer – dog være mere detaljerede, nyere eller i højere grad afspejle internationalt anerkendt praksis. I sådanne situationer beror det på en konkret vurdering, om disse bør inddrages i det samlede faglige skøn. Denne vurdering skal ske ud fra vejledningernes faglige relevans, aktualitet og dokumentationsgrundlag.

Det er vigtigt at være opmærksom på, at faglige selskabers retningslinjer ikke nødvendigvis udtrykker den gældende faglige norm, men ofte beskriver et målbillede for god praksis eller en højere standard end minimumskravet for faglig forsvarlighed. I visse tilfælde kan de også afspejle forskellige tilgange inden for et fagområde. Her bør både den enkelte sundhedsperson og ledelsen vurdere, hvilken praksis der bedst kan anses for fagligt og organisatorisk forsvarlig i den konkrete sammenhæng.

Beslutning om at følge eller fravige en vejledning fra et fagligt selskab bør derfor ske med bevidsthed om, hvorvidt den pågældende anbefaling afspejler den brede faglige konsensus, eller om den ligger ud over eller under det niveau, der aktuelt anses for almindelig anerkendt faglig standard.

I det omfang, der er tid og mulighed for det, bør sundhedspersonen inddrage sin sundhedsfaglige ledelse i vurderingen. Ledelsen skal i nødvendigt omfang udstede nærmere instrukser til sundhedspersonerne på behandlingsstedet om den generelle behandlingstilgang på stedet.